Yakın Dönem
Türk Politik Tarihi

editörler
Süleyman İnan - Ercan Haytoğlu

yazarlar

- Ayfer ÖZÇELİK
- Hakkı UYAR
- Süleyman İNAN
- Süleyman TÜZÜN
- Selçuk ÇOLAKOĞLU
- H. Aliyar DEMİRCİ
- Ercan HAYTOĞLU
- Tahir KODAL
- Süleyman SEYDİ

2. BASKI

ANI yayıncılık

Yakın Dönem Türk Politik Tarihi

Editörler
Süleyman İnan
Ercan Haytoğlu

Yazarlar
Ayfer Özçelik
H. Aliyar Demirci
Ercan Haytoğlu
Hakkı Uyar
Süleyman İnan
Tahir Kodal
Süleyman Tüzün
Süleyman Seydi
Selçuk Çolakoğlu

2. Baskı

Ankara
2007

YAKIN DÖNEM TÜRK POLİTİK TARİHİ

Editörler
Süleyman İnan
Ercan Haytoğlu

Yazarlar
Ayfer Özçelik, H. Aliyar Demirci, Ercan Haytoğlu, Hakkı Uyar, Süleyman İnan
Tahir Kodal, Süleyman Tüzün, Süleyman Seydi, Selçuk Çolakoğlu

2.Baskı

©
Bu kitabın basım, yayın, satış hakları
Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık San. Tic. Ltd. Şti. aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

ISBN : 975-6376-96-1

Dizgi : Anı Yayıncılık
Baskı : Sözkesen Matbaası
Düzelti : A.Ertuğrul
Kapak fotoğrafları:
(Üst sıra, soldan sağa) M. Kemal Atatürk, İsmet İnönü, A.Fethi Okyar, Celal Bayar, Fevzi Çakmak, Recep Peker, Hasan Saka, Şükrü Saraçoğlu, Şemsettin Günaltay,
(Alt sıra, soldan sağa) Adnan Menderes, Bülent Ecevit, Süleyman Demirel, Necmettin Erbakan, Alparslan Türkeş, Turgut Özal, Erdal İnönü, Tansu Çiller, Mesut Yılmaz.

Anı Yayıncılık
Kızılırmak Sokak 10/A
Bakanlıklar / Ankara
Tel : 0 312 425 81 50 pbx
Fax : 0 312 425 81 11

e-posta : aniyayincilik@aniyayincilik.com.tr
http://aniyayincilik.com.tr

İçindekiler

Sunuş ____ v

İÇ POLİTİKA ____ *1*

H. ALİYAR DEMİRCİ

Osmanlı Meşrutiyet Dönemi (1876-1918) ____ 4

- Hürriyet Kasidesi ____ 38
- Kim Kaldı ____ 41

HAKKI UYAR

Atatürk Dönemi İç Politikası (1920-1938) ____ 43

- Atatürk'ün Vasiyetnamesi ____ 72
- Mahmut Esat Bozkurt'un Yazılarından Seçmeler ____ 73

ERCAN HAYTOĞLU

İnönü Döneminde Türkiye'de Siyasal Yaşam (1938-1950) ____ 77

- Dörtlü Takrir ____ 108
- Hürriyet Misâkı ____ 110
- 12 Temmuz Beyannamesi ____ 114

SÜLEYMAN İNAN

Demokrat Parti Dönemi (1950-1960) ____ 115

- Atatürk'ü Koruma Kanunu ____ 140
- Tahkikat Komisyonu Kuruluşu Hakkında Kanun ____ 141
- 27 Mayıs Bildirisi ____ 143

AYFER ÖZÇELİK

1960'dan Günümüze Türk Siyasal Hayatı ____ 145

- 12 Mart Muhtırası ____ 183
- 12 Eylül Bildirisi ____ 184
- 28 Şubat Kararları ____ 185

DIŞ POLİTİKA 187

TAHİR KODAL

Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (1923-1938) 189

- Misâk-i Millî Beyânnamesi 227
- Lozan Barış Antlaşması'nın TBMM Görüşmelerinde Dışişleri Bakanı İsmet İnönü'nün Yaptığı Konuşma 228
- İngiltere'nin Irak Devleti'ne Ödemiş Olduğu Petrol Payı ve Türkiye'nin Musul Petrollerinden Aldığı Tutarlar 230

SÜLEYMAN TÜZÜN

İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı Dönemi Türk Dış Politikası (1938-1950) 231

- Türkiye Cumhuriyeti İle Alman Reich'ı Arasında Dostluk Andlaşması 262
- Türkiye, İngiltere ve Fransa Arasında Karşılıklı Yardım Andlaşması
- ABD Başkanı Harry S. Truman'ın ABD Senato ve Temsilciler Meclisinde Yaptığı Konuşma 263

SÜLEYMAN SEYDİ

Soğuk Savaş Dönemi Türk Dış Politikası 265

- Zürih'te İmzalanan Belgeler 297
- Başkan Johnson'ın Başbakan İnönü'ye Mektubu 302
- Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na Tam Üyelik Başvurusu 303

SELÇUK ÇOLAKOĞLU

Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikası (1990-2005) 305

- Kopenhag Kriterleri 347
- Irak'a Asker Gönderilmesine İlişkin Hükümet Tezkeresi 349

Kronoloji

Dizin 353

Yazarlar Hakkında 357

Sunuş

Yakın Dönem Türk Politik Tarihi, günümüz Türkiye'sinin konularını ve sorunlarını öğrenebilmeye katkıda bulunmak üzere, kendi alanlarında uzman yazarlar tarafından hazırlanmış bir kitaptır.

Kitap iki ana bölümde toplanmış dokuz alt bölümden oluşmaktadır. Her alt bölümde, ana metin ile belge-yazı başlığı bulunmaktadır.

Ana metinde, Türkiye'nin yaşadığı tarihî süreç klâsik bir dönemlendirme içerisinde anlatılmaktadır. Her ana metin sonunda, atıf yapılan ve tavsiye edilen kaynakların bir listesi verilmektir. Belge-yazı başlığı altında, anlatılan döneme ilişkin temel metinler yer almaktadır.

Genel okuyucuların ve konuya meraklı olanların ilgisini çekeceğini umduğumuz bu kitap, alanında başvuru kaynağı olma iddiası taşımaktadır.

İkinci baskıya not: Bu yeni baskıda kitap, maddi hataları en aza indirmek için yeniden gözden geçirilmiş, bazı bölümlerde küçük ilaveler yapılmış ve sonuna okuyucu için ayrıca kronoloji ve dizin konulmuştur.

Editörler

Birinci Bölüm

İÇ POLİTİKA

- **Osmanlı Meşrutiyet Dönemi (1876-1918)**
  H. Aliyar Demirci
- **Atatürk Dönemi İç Politikası (1920-1938)**
  Hakkı Uyar
- **İnönü Döneminde Türkiye'de Siyasal Yaşam (1938-1950)**
  Ercan Haytoğlu
- **Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)**
  Süleyman İnan
- **1960'dan Günümüze Türk Siyasal Hayatı**
  Ayfer Özçelik

İnönü Döneminde Türkiye'de Siyasal Yaşam (1938-1950)

Ercan HAYTOĞLU*

Giriş

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 1930'lu yılların başına kadar yoğun şekilde yapılan devrimlerin ardından yeni ve otoriter bir yapılanmanın içerisine girmişti. Bu süreçte bürokrasi içinde hızlanan mücadeleyi İsmet İnönü kazanarak başvekil olmuş ve Atatürk ile Hatay sorununun çözümü konusunda başlayan görüş ayrılıklarına kadar da başvekil olarak kalmıştı.

İnönü'nün başvekillikten 20 Eylül 1937'de istifa etmesi üzerine, Atatürk tarafından başvekilliğe Celal Bayar getirilmiştir. Atatürk'ün ölümüne kadar Bayar başvekil olarak görevine devam etmiştir.

Atatürk'ün ölümü ile askeri ve sivil bürokrasinin Atatürk'ün yakın arkadaşı ve en iyi işbirlikçisi İnönü'yü işaret ederek 11 Kasım 1938'de onu halef seçmesi yeni döneme sakin ve sancısız bir şekilde geçişi sağlamıştır[1].

Atatürk'ün ölümünün ardından İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesiyle resmi olarak başlayan bu yeni dönemde[2] Cumhurbaşkanı İnönü, istifa eden Celal Bayar hükümeti yerine yeni hükümeti kurma görevini yine Bayar'a vermiştir Ancak İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı'na karşı olan Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras ve İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın içinde bulunmadığı bir hükümet kurulmasını sağlamıştır[3]. Bayar, CHP genel başkan vekili olarak, olağanüstü kongre çağrısı yapmıştır[4]. Toplanan bu kongre Atatürk'e "Ebedi

---

* Yrd.Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi.

1 Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, 3.Baskı, Çev: Metin Kıratlı, TTK Basımevi, Ankara 1988, s.293.

2 Sina Akşin, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi 1789-1980*, Ankara 2001, s.213.

3 Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*, 2.Baskı, Ankara 1999, s. 351. Bu iki bakan Atatürk'ün sağlığında İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığının önünü kesmek için Atatürk'ten yazılı veya sözlü vasiyet almaya çalışmış oldukları için Celal Bayar'ın yeni kabinesinde dışta bırakılmışlar, yerlerine Dışişleri Bakanlığına Rüştü Saraçoğlu, İçişleri Bakanlığına Dr.Refik Saydam getirilmiştir.

4 Çavdar, *a.g.e.*, s.352-353.